

ծորան ինչուքն, այլ ոչ սերմանեն զարգիւնարար
Հասն, եւ ոչ մատուակեն զուրախարար բաժանի:
Բայց գտնութիւն զարգարողին զոսա լատուծոյ
Հաւոյն, զի թէպէտեւ մարմնով հրամարեցին
ի մէջ, այլ իմաստութեամբ հոգւոյն առ մեզ,
են: Թէպէտեւ քաջ սերմանողքն նմեցին, այլ
սերմանեալն ի նոյնս՝ ինքնին բերել զպտուղն
բառ բանին հետեւ մերոյ Եկեղեցի: Թէպէտ ի
տեսութեանց մերոյ անբախտեան, այլ անարգ
ապրութիւն առ մեզ: —

Նյուշափ ինչ բանք պակաս տեսնին ի տպեալսն,
զորս գտեալ եւ հանեալ իմ յընտրեալագոյն մնազդէ
իմքէ: Գծելոյ յամի հայոց ոմէ, յունվ. 13 (յնչոկիս
միսսն ուրումն Մկրտումայ Հրովայնցոյ՝ արդեամբ
Միմաստ պարզապիտի Յամթնցոյ) ձրեցի ստուխ, եւ
եղի ի յայտ, զի մի անշտասցին մաքարտաշար բանք
գերանշուկ իրերողիս մեղս:

Մատթ. յայկոյ Գրիգորիանն Ջոհոննացի

ի Տ Մարտի 1830 ամի. ի սք. Էջմիածնի:

Իսկ ծանօթութեանց մէջ թարգմանին
մինչեւ վերջերս հրատարակուած գրութիւննե-
րէն շատ բան կ'աւանդէ: Քիչ բան կայ՝ որ իրեն
անտնօթ մնացած ըլլայ: Ղարաբնայի մասին նոր
ժամանակներս լոյս տեսած գրութիւնք՝ թարգ-
մանին բոլորովն անծանօթ են: Իսկ Զփձի
մասին ամենեւին տեղեկութիւն չունի: Զփձի
հեղինակն Ս. Թակոբ Մօծրնայ հայրապետն չէ,
այլ Թաթեմ Դոբլի՝ Խոսրոսն (= զգօն) կամ
Ափրաք (= Հրահատ) անուանեալ տարի ե-
պիսկոսոսն է, որոյ տարրերն գիրքն առ մեզ
Զփձ անուանեալ, 1869ին լոնտոն հրատարա-
կուած է², որմէ ետեւ այս մասին բազմաթիւ
գրութիւնք ի լոյս ելած են: Երկու տարի յառաջ
նոյնին քերմաներէն թարգմանութիւն ալ հրա-
տարակցեալ³:

Մեծարոյ թարգմանին սոյն ընտիր երկն
արդէն արժանաւոր ընդունելութիւն գտած է
ազգէն⁴: Ար բաղձանք նոյնպիսի ուրիշ գործեր
ալ իւր գրչէն լոյս տեսած տեսնել:

Հ. Գ. Գ.

¹ Տես Հռոմէոս Եւսեբիոս, 1889, Թ. 3, 3:
² W. Wright — The homilies of Aphraates, the persian Sage, Vol. I, The Syriac Text.

³ Տես Հռոմէոս Եւսեբիոս, 1889, էջ 264:
⁴ Գրադրեալ 2-400 օրինակէն 20000 արդէն ծախու-
ած է երեք ամիս միջոցն մէջ: Միւլի, 1890, Թ. 35:

ՄԱՐՏԻՍԻԱՆԻԱՆԵՐԸ

Պ ԱՐՏԻՃ ՊԱՆԱԿԱՆ

ՈՐԹԱՆԿԱՅ ԽԵՄԻՔ

Երկտունիկ ունեցողին մի միակ
բաղձանքն ու ճիշդն այն է ան-
շուշտ, որ իւր որթատնիկն Կե-
ղեցիկ տերեւազարդ ըլլան եւ
առատ պտուղ ունենան: Արթա-
տունին ինչ վարձանի համար
ալ մշակուի, իբրեւ զարդ կամ հոգմանի եւ կամ
իրրեւ պղբի, հարկ է որ իւրաքանչիւր գաւառ-
ներու կիմային համաձայն ժամանակին յատուի
եւ կապուի: Եթէ որթատունին պատ մը ծած-
կելու համար կամ իրրեւ հողմին կը մշակուի,
քնականարար կապելու ժամանակ
ներս իրարմ պնչափ բաց պիտի կապուին, որ
ծիկերն աճելով կարող ըլլան միջոցները ծած-
կել: Այս համառօտ յօդուածոյս մէջ պիտի խօ-
սինք որթատնիկոյ այս վիճակէն ետեւ, ուստի
գարունէ մինչեւ աշուն՝ որթատնիկոյ տարուելու
խնամոց վրայ: Ասկէ յառաջ քանի մը կարեւոր
կէտեր կը նշանակենք:

1. Եթէ նոր ծիկերն լաւ ինձամուխ, ամենն
ալ յաջողոյ տարին պտղաբեր աւել բ'ունենան:

2. Պէտք չէ որթատունին բազմաթիւ բա-
րունաներով եւ պտղով բեռնաւորել. ապա ի՞նչ
ոչ՝ խաղողը մանրահատ կ'ըլլայ, շատ ոչ կը
հասնի, եւ նոր բարունակները տկար կ'ըլլան:

3. Տնիկ մը վրայ բազմաթիւ տկար բա-
րունակներ տնկոյն մեծապէս կը վնասեն. վասն
զի այսպիսի 100 բարունակներ յաջողոյ տարին
շատ քիչ պտուղ կու տան եւ կամ ամենեւին
չեն տար: Ընդ հակառակն 5—6 զօրաւոր բա-
րունակ կրնան մինչեւ 130 գեղեցիկ ողկոյղ
յառաջ բերել: Անոր համար՝

4. Արթնին հիւթն ու զօրութիւնը պէտք
է կենդանացնել, որպէս զի բարունակներն՝ ու
պտուղներն դիւրութեամբ աճել եւ հասունաւոր
կարենան: Ուստի պէտք է ա. Տկար եւ անպէտ

բարոնաները ժամանակին մէկ դի առնուլ, եւ ք. լա. եւ կանուխ պէտք է ծայրատի ճիւղերն ու անոնց ընթիւնները: Վասն զի

5. Լաւ խնամուած եւ նոր հասունացած, ուստի եւ հաստացեալ բարու-նակները կրնան 20° (ուոմիւրի) ցրտութեան դիմանալ. իսկ լաւ հոգացուածներն ու ըստ բաւականի հասունացածները դիւրաւ կը ստոխն բոլորովին:

6. Լաւ խաղող կը բերեն միայն լաւ խնամուած եւ հաստացած ու հաստացած նոր բարոնակները. բայց նաեւ հին պնդացած մասէն ածած շառաւիղները՝ եթէ լաւ հոգացուին՝ գէթ յաջորդ տարին խաղող կը բերին:

7. Ողիւղները սովորաբար տերեւոց շքշք տակ լաւ կ'աճին ու կը հասնեն. իսկ նոր բնածիւններն օգ, լըս եւ արեւ կ'ուզեն՝ որ հասունանան:

Այժմ տեսնենք թէ ինչպէս հոգայու է որթատնկոյ նոր ընթիւնները գարնան եւ ամառուան ժամանակ մինչեւ աղւն:

Հատ կարեւոր է՝

1. Հեռացնել եւ կտրել ամէն նոր եւ անօգուտ շառաւիղները՝ որ հնացեալ պնդացեալ մասին կամ նաեւ նախընթաց տարւոյ բնածիւղած բարոնակաց վրայ կ'աճին:

2. Հին պնդացեալ որթափայտին վրայ աճանները պէտք է ձեռքով փրցնել անմիջապէս, երբ արդէն քանի մը գծապի կամ նաեւ մասնաշափ մը աճած են. բայց կրնան ու մանք մնալ՝ եթէ կ'ուզուի՝ զիստաորաբար բնոյն վրայ եղածները, որպէս զի պարտապ տեղերը ծածկուին:

Այս նոր շառաւիղները կը բուսնին հին պնդացեալ մասին մէջ գտնուած բողբոջներէն, յաճախ 5—7 հատ մի միասին. ուստի որչափ շատով հետացուին՝ պնդափ օգտակար է եւ դիւրաւ ի գլուխ կը հասնուի, մանաւանդ երբ կ'ուզուի ասոնցմէ մի քանին (հարկաւ լաւագոյնս ներէն) պահուիլ. վասն զի քանի մը շարաթ ետքը դժուար է այս լաւ շառաւիղները միս-ններէն զատիլ:

Ք. Որչափ կարելի է կանուխ պէտք է կտրել նախընթաց տարւոյ բարոնակաց վրայ բուսած նոր շառաւիղները, ուստի զանոնք որ կուրծնեան, ծղոտնեան եւ պտղաբեր ճիւղերուն վրայ կ'աճին:

Կոկոններու վրայ մի միայն շառաւիղ մը պէտք է թողուլ, հարկաւ ամենէն զօրաւորը կամ գոնեայ զրիւք ամենայաբմարը. իսկ ծղոտ-

ներու վրայ երկու, կամ առ առաւելն երեք հատ կրնայ թողուիլ:

Հատ կարեւոր է պտղաբեր ճիւղերուն վրայ բուսածները կտրել, երբ ծաղկելու սկսած է կամ ծաղկի կոկորդ կը տեսնուի: Պէտք է ձեռքով փրցնել այն ամէն ճիւղերը՝ որոնց վրայ կոկոն չի նշմարուիր, նոյնպէս զօրաւոր շառաւիղներու մօտեւ եղող երկրորդական ճիւղերն էլ եթէ լաւ կոկոն չունին: Պէտք է փրցնել նաեւ այն ճիւղերը, որ դէպ ի պատ կամ ձողաբարձի ձողերը կը ձգեն աճելով, վասն զի ասոնք պտուղ չեն տար: Եթէ նաեւ քանի մը շարաթուան մէջ տերեւախիտ ծածկուի ձողաբարձը, պէտք է տկար շառաւիղներէն շատերը կտրել:

Գ. Պակկին միտ դրուի. եթէ կ'ուզուի նոր շառաւիղներ պահել՝ որ յաջորդ տարւան մէջ պտղաբեր ճիւղ ըլլան, այն ժամանակ պէտք է պահել զօրաւորները, եթէ նաեւ կոկոն չունենան, զոր Հատ անգամ կ'ունենան արդեամբ: Եթէ որթատնկը լաւ կարեւած է, կոկոնները սովորաբար 2*, 3* կամ 4* պտկին վրայ կ'ըլլան՝ կորացած տեղերը:

Դ. Այս ամէն աշխատութիւնք, որ փոքր եւ դոյն կ'երեւան, Հատ կարեւոր են, եւ պէտք է ըստ կարի կանուխ ընել ընթացին, եւ ութ օր մէջ մը կրկնել:

Ե. Բայց ծաղկելու ժամանակ, եւ ծաղկելէն 8—10 օր յառաջ եւ 8—10 օր ետքը, պէտք չէ ձեռք դրացնել որթատնկին այսպիսի աշխատութեանց համար, վասն զի անով Հատ ծաղիկներ կը փաճանան:

Յաջորդ յօդաւորով կ'աւանդենք Յունիսէ ետեւ ըլլալիքս:

W. Forster.

Ք Ր Ժ Գ Ա Վ Ա Ն

ՏՐԵՐԺՈՒԻԿ ՀԻՐԱՆԴԻՈՒԹՅԱՆ ԺՐԵԿԱՌԻՍ

Իւնոնգութեանց ծագումն եւ պատճառները մասնաւոր կարեւոր ինդիւր վերջին ժամանակներս առիթ տուաւ մասնացեալ բժիշկներէն Հատերուն՝ տարափոխիկ հիւանդութեանց վրայ առաւել եւսանդեամբ մտադրութիւն դարձնելու: Ի սկզբանէ հետէ համաճարակ ախտերն մարդկան ամենամեծ պատիժներէն եղած են, եւ ի վաղուց այս նկատմամբ հին մասեւնաբան զբաղմունքն ստուգիւ մարդուն ստրափ կ'ազգէն, նրբ մանուսնոր միջին դարու մէջ այս